

HELFRID CEDERBLAD

född Hermelin.

En minnesteckning
av
Carl Cederblad.

HELFRID CEDERBLAD.

född Hermelin.

Var går gränsen mellan det skildringsvärda och det för en skildring ointressanta~~x~~, när det gäller en framställning av ett människoöde? Eller snarare, vilka slags människoöden äro värda en biografi?

Svaren äro nog skiftande.

Oftast anser man, att den livssegels, som erbjudit de största kastningarna, med genomlidna skeppsbrott eller uppnående av lyckans skänker fjärran och blå~~x~~ kuster, ~~erbjuder~~ det största intresset.

En djupare smak söker sig till det väsentliga i livseffektiviteten till insatsens värde och bestånd, inför tidernas snabbt förvittrande makter.

För en tredje dominerar det sociala intresset. Han anser, att skildringar^{av} av ett människoliv får intresse först när detta speglar en hel tids idéer, strider, lidanden och segrar. Människan blir då en del av ett större öde, av mänsklighetens. ~~Jag tror~~

Jag tror dock att frågeställningen kan vara ^{agidtig} felaktig, när man som jag nu går att skildra min mors livsförlopp. Det kan inte göra anspråk på att fylla något av de tre uppställda villkoren^{för}/intresse. Här skall eventuella skildringens/värde snarast ligga i det sinnes kärleksfullhet, som utför den samt i det faktum, att den är avsedd för en krets av fränder och en släkt för vilken hon själv hyste en ^{starkt bevarad} ~~gammal~~ kärlek.

Helfrid Hermelin föddes den 16 oktober 1859 på Österby gård i Södermanland som det fjärde barnet i Olof Hermelins och Lucie Liljenstolpes äktenskap. Stodo vid hennes vagga tvenne feer och viskade onö eller god gåva, så hävde den goda feens spådom i stort sett den ondas. Sade den ena sorg, svarade den andra kraft att bära och oförstörbart hopp, sade den ena svag hälsa och mycket arbete, svarade den andra

kraft att övervinna och likgiltighet för eget lidande och mot hotet om ett händelselöst levnadslopp kom ~~xxxxx~~ löftet om rikt inre medfödd liv och/glädja även över ringa ting. Eller för att komma ~~in~~ sagans symboler till verklighetens egen innebörd, var hon dotter till två djupt olika människor. Hon var barn till den impulsive, sangviniske aldrig levnadsvise, alltid oemotståndligt charmfyllda, den omedvetne levnadskonstnären, konstnären Olof Hermelin, lika visst som hon var barn av Lucie Liljenstolpe och av tungt sinne, djup eftertanke, pietistisk stränghet, uthållig uppoffring och pliktkänsla till det yttersta. Hennes far var ung hela sitt långa liv, blev knappast fullvuxen, hennes mor gjorde prövningarna tidigt gammal. Mest ärvde hon av fadern, uppfostran fick hon av modern.

När Helfrid var sex år, 1865, flyttade familjen från Österbys lekplatser till nya i Örebro. Detta var barnens synpunkt. Föräldrarnas voro vida ~~allmogare~~ ^{allmogare}. Fadern ville nu bli konstnär på all-
var. Trots ett utomordentligt arbete/hade han ~~ekonomi försämrats~~ ^{som jordbrukare} sett sin ekonomi försämrats. Min mor glömde aldrig den tunga åkstämningen, som följde de förfärliga "taledagarna", då de robusta farbröderna Axel och David kommo och talade affärer med pappa Olle. Hela deras värld stod ju på spel, gråtande flockade ^{de då} sig/omkring den ångestfulla modern.

Men i Örebro var roligt. Bröderna, som gingo i läroverket där, mötte sina småsysstrar och stoppade genast deras munnar fulla med "klara karamellfiskar". Dessa ha för minnet efterlämnat en ljuv smak, men i ~~min~~ hågkomsten kvardröjer även de stora hungerårens skrämmande nöd.

Under de senare åren bodde familjen i borgmästar^e/Wikanders villa, Manilla vid Svartån. Där fanns en stor trädgård att leka dunk i tillsammans med barnen Wikander långt in på sena kvällen. Under somrarna var familjen åter vid Österbys smultronhyggen och blåbärs-

skogar. Österbybarnens lekar hade av allt att döma något särskilt dramatisk över sig i fråga om fantasi och/påhittighet. Man lekte också med statbarnen och detta innebar en uppfostran till demokratisk livsuppfattning, som alla Österby-Hermelinerna ägt.

I Örebro hade Helfrid haft sin första skola för den stränga fröken Alida Hedström. År 1870 flyttade familjen till Stockholm. ^{Barnen} ~~NE~~ blevo emellertid ej stockholmare, de bodde i Stockholms egen småstad, Söder, och inom ramen av ett starkt/familjeliv. ^{samlad} Helfrid o. Elfrida ^{fingo} gå i en liten skola, som medicinalrådet Berg hade upprättat för sin dotter Emma och hennes lekamrater. Där undervisade bland andra fröknarna Bagge, ^{Lennart} ~~Gustav~~ Ribbing och den lärde och opraktiske Karl August Andersson. Mellan Emma Berg och Helfrid uppstod en vänskap för hela livet. På flicksätt gingo de långa promenader under allvarliga samtal, dessemellan läste de gossarna Bergs många roliga böcker. En sommar var Emma Berg vid Österby och då översatte de båda flickorna tillsammans från engelskan en liten bok, som hette "Lilla Maria, eller Vad gör jag för nytta"? Den befordrades verkligen till trycket med E.B. och H.H. som översättarnamn. Den litterära verksamheten växte till en originalberättelse, som hette "En provotid", men den blev aldrig tryckt, ävensom diktsamlingar under namn "Lýrik" o.s.v.

Den lilla skolan varade i två år med barn ur familjerna Berg, Stuart och Hermelin, som sedan i tidernas fullbordan släktade sig samman. En annan av eleverna var den sedan berömda skådespelerskan Anna Lisa Hvasser.

Flickorna började emellertid sedan i Åhlinska skolan för vilken de hela livet bevarat den djupaste respekt. De utmärkta lärarinnorna ingåvo Helfrid det livligaste studieintresse och systemn uppgär, att hon i särskild grad var sina klassföreståndarinnors och kamraters älskling.

Fadern hade under 60,70-talen inte mycket med barnens uppfostran att göra, upptagen som han var av sin senkomna konstnärsutbildning, utländska resor, fornforskning m.m., vilket allt förde honom bort från hemmet. Det var modern som fick bära de tunga omsorgerna och den svaga ekonomiens bitterhet. Hon bar detta med starkt men sällan glatt sinne. Vid denna tid gick ^{måktig} "väckelsen" ~~starkt~~ framåt och hon blev djupt pietistiskt påverkad. Kolportörer och predikanter av olika slag togos emot vid Österby. Mycken oskyldig glädje ansågs som synd. Helfrid hade tidigt ^{och} ~~rönt~~ starka religiösa intressen, ty hon var alltigenom en religiös personlighet. En kolportör ~~h~~ som besökte Österby, yrkade ivrigt på barnens omvändelse, bad med dem och upprörde deras känslor. En gång skriver Helfrid efter ett sådant besök till sin far, att "nu lilla pappa, har jag blivit ett Guds barn". I Stockholm ville modern särskilt höra pastorn vid Israelsmissionen August Lindström. Han predikade bl.a. i ~~DD~~llströmska arbetsinrättningen och dit måste barnen följa, hur än de vanvårdade fattighjonens skrämmande förfall och stanken plågade ^{dem} ~~barnen~~. Modern ansåg ~~säkerligen~~ även, att detta var i enlighet med skriftens bud om gudstjänstens gemensamhet med de fattiga. Helfrid blev även senare en flitig fattighusens besökska, som trots sitt känsliga sinne, ej väjde för nöden i någon form. Nedskrivaren av detta har i outrotligt minne alla de rysligheter han fick se, då han i sin tur måste följa sin mor på besök i fattighus, idiotanstalter, hem för obotligt sjuka och vid dödsbäddar, där hon hade skyddslingar att trösta och vårda. Tyvärr har det hos honom skapat en nära nog outrotlig motvilja inför sjukdom och abnormitet.

År 1875 fingo flickorna konfirmationsundervisning av pastor Lindström tillsammans med ett par judeynglingar, konvertiter, som kanske inte var så roliga läskamrater för flickorna att ha. System Elin säger, "han var sträng och gav oss ej ett lyckligt förtroende

till Gud". Den starkaste religiösa och ^{pietistiska} påverkan, som Helfrid säkerligen mottog, kom från "gamla Karin". Det var den strålande kärleksfullheten, den själens upphöjda storhet hos denna gamla smålandsgumma, en utsliten spåna ur ett otroligt hårt arbetsliv, som talade sitt mäktiga språk till hela omgivningen. Hon vårdades med outtröttlig kärlek på sitt långa sjukläger, först av modern så av Helfrid och sist av Elin. Det hon gav tillbaka, var sådant som endast ett helgon kan ge.

År 75 skedde ett avbrott i Helfrids studier, som nu förefaller ~~kanske~~ onödigt brutalt. Men ekonomin var svag och farmor Ebba Ribbing på Gripenberg, dekreterade att nu kunde det vara nog med studier för Helfrid. Hon fick då till sin stora sorg sluta i sjätte klassen. Hon hade dock redan förvärvat så goda språkkunskaper, att ~~hon~~ med den förstärkning, som en liten söt fransyska M:lle Rachele Gantis, under en vinter kunde ge, ^{hon} i hela sitt liv kunde läsa och tala engelska och franska.

Det blev en dyster och ensam vinter på Österby, som nu följde. Modern satt mest vid skrivbordet och skrev till maken i Amerika, Tryggve i Upsala, Max i Örebro, Carl på Åsby och Elin i Stockholm. Helfrid läste. Bokhyllorna i Österby voro visst icke obetydliga, historia och klassisk litteratur fanns där. Den pietistiska påverkan var nu mycket stark. En torpardotter Anna-Greta, hörande till de väckta, stod högt i moderns gunst (även om hon träffades av andras hårda omdömen) predikade och höll söndagsskola. Helfrid fick där sin första söndagsskoleklass. Söndagsskollärarinna har hon varit sedan dess. Nog var hon bra söt som sådan, men vi hennes barn, minns nog institutionen med en smula blandade känslor.

Om ett år kom syster Elin hem. Även hon hade nu fått sin skolorbildning färdig ansågs det. De båda systrarna slöto sig samman i en

innerlig tillgivenhet, som aldrig ett enda gräl grumlat. Men Österby låg ensligt med skogen tätt inpå och långt borta låg världen. "Det ligger som i parentes", sade en gång en bonde. Fadern reste mycket, bröderna togo sig ut titt och tätt, men flickorna fingo sitta hemma. Mycket blyga blevo de, framför allt inför de charmanta Åsby-kusinerna. De kände sig så hopplöst underlägsna i sina rutiga hemvävda klänningar. Men de glömde aldrig Rickard Hermelins och kanske särskilt Sven Hermelins utomordentligt taktfulla vänlighet, vilket har gjort att den senare inför Helfrids barn alltid har beskrivits som släktens helt fulländade gentleman.

Deras första utflykt i världen var det berömda bättningsloppet på Ulvåsa, då de träffade hela den väldiga skaran av kusiner. Helfrid var då 18 år, och svårt pinad av blyghet. Ett besök på Gripenberg hos den stränga farmodern har hon själv med fin humor skildrat, men klänningen var bra, hårbandet var bra, ja, hela flickan var bra tyckte farmor. Gudskelov!

Helfrid målade, ej utan talang och under faderns vägledning. Det tycks som hon under en tid kommit honom särskilt nära. En av de lyckligaste tider hon upplevt, torde vara sommaren 1881, då hon följde denna älsklige och älskade fader till Sten^uingesund för friluftsliv och målningens skull. När hon kom hem därifrån hade hon blivit rund i kinderna, hennes ögon strålade av liv och glädje. Den 22-åriga flickan torde då ha stått på höjden av sin fägring, som senare fick en tunnare och genomskinligare art i samband med lungsvaghet. Allra vackrast blev hon emellertid säkerligen i den sena åldern, då allt det själiska i hennes väsen lyste genom hennes stjärn^uögon, ~~inifrån~~^{liksom} Ljuset, i en alabasterlampaykom inifrån.

För att komma ut litet i världen besökte flickorna en syförening i Torshälla hos pastor Ekström. På dessa började även den unge pastorn i Vallby, Vilhelm Cederblad att regelbundet infinna

sig. Han kom även snart över till Österby och infördes i dess religiösa liv. Av allt att döma synes den unge prästen, även om hans yttre bar spår av uppväxtårens umbäranden, ha varit en personlighet av ovanliga mått. Hans eldiga predikokonst, hans kvickhet och tanke- djup och väsen, fyllt av känslornas hetta och präglad av driften att hänföra och lyfta, vare sig han talade eller sjöng, togo snabbt den unga flickans längtan och sinne fångna. Helfrids omgivning såg emellertid mera hans fel och brister. Även om han bar sitt huvud högt, hade ~~han~~ väl ej denne, en småbondes son, vars väg gått genom svälten, fattigdomens förödmjukelse och ett hårt studieliv, ännu ej avslutat sin uppfostran helt. Vissa drag av egocentricitet stötte även. till en början Vilhelm Cederblad kom aldrig över minnet av denna kyla, som/mötte honom från de närmastes sida. Efter de tunga ungdomsåren har han just nu börjat att leva, överallt annars hade människors tillgivenhet strömmat emot honom, han hade smakat/betydande människors uppskattning av hans s tarka och originella begåvning, ja, han var rent utav bortskämd med åtskilliga kvinnors beundran. Han hade ^{heller} ju/intet att sätta upp emot den blivande hustruns familjekrets, alla hans anhänga vandrade vid denna tid ut till Amerika emot hårda öden. Han klagade mången gång inför sin äldste son över detta.

Under förlovningstiden vistades Helfrid Hermelin vid Torsvi och läste med Torsvi-flickorna samt den då lille Robert, Bob kallad. Han följde med till Österby och fäste sig vid sin lärarinna med en rörande tillgivenhet.

Efter de tre långa förlovningsåren vigdes vid Österby den 8 juli 1885 Helfrid Hermelin med komministern i Överselö, utnämnde kyrkoherden (Sveriges yngste) i Jäder och Barva, Vilhelm Cederblad. Ingen släkting stod vid brudgummens sida. Han var en man för sig, och ^{ett} ett lysande tal ~~tackade han~~ ^{fick han själv} för bruden.

Det första hemmet blev Överselö komministergård. Min mor har inledningsvis ~~en~~ om detta hem och om det senare, det i Jäder skrivit en förtjusande skildring, som hon gav mig på min 40-årsdag. Jag tror inte jag kan göra bättre, än att läsa upp denna lilla skrift, där hennes egen stämma och personlighet kommer till tals i all dess tju-sande blandning av ömhet, grace och fin humor. Den, som hör efter no-ga skall säkert under det nästan flickaktigt skämska språket höra en fin ton från ett djupt, modigt och provat sinne, ej främmande för li-dandet.